

især i disse afsnit formidles original forskning. Det fremholdes bl. a., at gejstligheden i modstrid med den hidtil rådende opfattelse synes at have ydet en stærk og undertiden virkningsfuld modstand mod gennemførelsen af "the royal supremacy" i begyndelsen af 1530'erne.

Til bogens fortjenester hører også den ganske omfattende modifikation af den elton'ske tolkning af Hensik VIII og hans tid. Årene 1530–31 var ikke – som postuleret af Elton – "years without a policy", men "years without a successful one" (p. 295). Disse to års "interregnum" mellem Wolseys fald og Cromwells magtovertagelse, da der ifølge Elton ikke blev ført nogen fast politik, var en hovedhjørnestein i hans argumentation for karakteristikkene af Henrik som "an inspired opportunist . . . rather than a creative statesman". Scarisbrick påviser imidlertid, at den politik, der i disse år under Henriks personlige ledelse førtes såvel ved kurien som hjemme, var særdeles konsekvent. – På samme måde er Eltons dominerende Cromwell-skikkelse i Scarisbricks fremstilling reduceret til menneskelige dimensioner.

På dette grundlag tegner Scarisbrick et velafbalanceret og levende portræt af Henrik, et portræt, hvis tyngdepunkt ligger et sted mellem Pollards Henrik, der "surrounded by faint hearts and fearful minds . . . neither faltered nor failed . . .", og Eltons "inspired opportunist . . . rather than a creative statesman". Scarisbrick viser, at Henrik ofte fejlede og endnu oftere vaklede; men han vil ikke frakende ham prædikatet "creative statesman", omend han stærkere betoner det rastløse og egocentriske end det skabende i Henriks karakter.

Bogen overbetoner efter nærværende anmelders mening de kirkepolitiske og religiøse aspekter og underbetoner de økonomiske og finansielle problemer, der dog i kongens sidste år antog faretruende dimensioner. Det er heller ikke lykkedes forfatteren tilstrækkeligt håndfast at samle de mange iagttagelser og delresultater i en endelig konklusion; overraskende nok bruger han i hovedsagen det afsluttende kapitel (Henry the King) til at luften sin harme over, at kun en lille del af provenuet fra klosteropløsningen anvendtes til uddannelses- og sociale formål, hvor en sammenfatning af de foregående kapitlers værdifulde resultater havde været bedre på sin plads. Disse kritiske bemærkninger skal imidlertid ikke skjule, at Scarisbricks debutbog er en fuldt værdig afløser for Pollards gamle standardværk og et godt bevis for, at den fine gamle historiske genre, biografien, stadig har en meningsfyldt funktion i moderne forskningsformidling.

Knud J. V. Jespersen

Joel Hurstfield and Alan G. R. Smith: Elizabethan People. State and Society. Documents of Modern History. London, Edward Arnold, 1972. – xiii + 164 s. £ 1.05.

Som sine forgængere i serien *Documents of Modern History* har også denne antologi et bredt sigte. I et kildeudvalg på 150 sider tilsigter den at belyse væsentlige sider af samfundslivet i Elizabeth I's England. Efter en kort indledning, hvori der med brede, men – synes det – sikre strøg tegnes et omrids af det elizabethanske samfund, følger selve kildeudvalget (pp. 14–164), der er

disponeret i fem hovedafsnit: den sociale struktur, økonomiske forhold, den intellektuelle udvikling, religionen og endelig regering og administration. Hvert enkelt tekstuddrag er forsynet med en lille indledning, der kort opridser stykkets baggrund, hvilket er særdeles nyttigt; men ofte angives det tillige, hvorledes udgiverne mener, teksten skal forstås, hvilket synes mindre hensigtsmæssigt. Alle tekster er omsat til moderne engelsk. – Der findes en beskeden litteraturliste, mens der mangler register.

Det er ubestrideligt, at denne antologi er underholdende læsning. Udgiverne har i denne henseende haft en heldig hånd, og de har tilsyneladende ikke sparet nogen anstrengelse for at samle de mest forskelligartede og fængslende tekster. Gribende er således ærkebiskop Grindal's modige brev til dronningen i december 1576 (pp. 125 f.), hvori han afslog at indlede den beordrede efterfølgelse af de presbyterianske prædikanter; dette brev førte til hans afsættelse. Tankevækkende er også Thomas Hobbes' teorier om universiteterne som arbejdssteder for de radikale bevægelser (pp. 82 f.). Tilsammen udgør disse tekster en broget mangfoldighed, der tegner et farverigt, men noget kalejdoskopisk billede af tiden.

I sit hele oplæg og sin fremtræden sigter antologien på »den dannede almenhed«. Med henblik herpå er den velegnet på grund af den pædagogiske opbygning og det underholdende tekstudvalg. I den højere undervisning synes den dog næppe at kunne finde anvendelse; det vide sigte og den begrænsede plads har tvunget udgiverne til en så kraftig beskæring af teksterne, at de næppe med held kan anvendes i en avanceret undervisning. Det manglende register, det moderniserede sprog og »bruganvisningen« til hvert enkelt tekststykke reducerer ligeledes anvendelsesmulighederne i denne henseende, og selv på alment plan begrænser den kraftige redigering nok læsernes muligheder for at nå den umiddelbare kontakt med fortiden, som var tilsigtet. Det er med megen ret, at denne antologi i forlagsreklamen betegnes som "a menue of Elizabethan delights". – Som det ofte er tilfældet, således også her: de lækre specialiteter skærper appetitten, mens sulten må stilles med noget mere substantielt.

Knud J. V. Jespersen

G. R. Elton: Reform and Renewal. Cromwell and the Common Weal. Cambr. U.P. 1973. x + 175 s. £ 2.90 indb. £ 1.20 paperback.

Professor Eltons langvarige og intense beskæftigelse med Thomas Cromwell er velkendt og respekteret. Denne bog følger sig ind i den lange række af Eltons Cromwell-studier – dog med det særlige kendemærke, at det nu – ifølge hans eget udsagn – er sidste gang, han tager Cromwell op til behandling i en større sammenhæng. Det har været Eltons langsigtede mål at undersøge tre sider af Cromwells virke, nemlig "the ruler of the state, the chief of the police, and the promotor of reform" (p. vii). De to førstnævnte sider har han behandlet i de to monografier *The Tudor Revolution in Government* (1953), og *Policy and Police* (1972). Den sidstnævnte er emnet for denne bog.

Den indledende forskningsdiskussion, der tager sit udgangspunkt i W. Gor-